

Običaji slavonskog Posavlja i njihov razvoj

Luketić, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:286181>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković

Kultura i Turizam

MARTINA LUKETIĆ

OBIČAJI SLAVONSKOG POSAVLJA I NJIHOV RAZVOJ

Završni rad

Pula, 2022. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković

Kultura i turizam

MARTINA LUKETIĆ

OBIČAJI SLAVONSKOG POSAVLJA I NJIHOV RAZVOJ

Završni rad

JMBAG:0303083373, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Antropologija turizma

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Etnologija i antropologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Andrea Matošević

Pula, listopad 2022. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana MARTINA LUKETIĆ, kandidat za prvostupnika

KULTURE I TURIZMA ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, listopad 2022. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, MARTINA LUKETIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom OBIČAJI SLAVONSKOG POSAVLJA I NJIHOV RAZVOJ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore naveden način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____(datum)

Potpis

Sadržaj

Uvod	1
1. Životni običaji	2
1. 1. Porod.....	2
1. 2. Sklapanje braka.....	4
1. 3. Smrt	9
2. Godišnji običaji	12
2. 1. Božić	12
2. 2. Poklade	15
2. 3. Uskrs	17
2. 4. Kirvaj	19
3. Gospodarski običaji	21
3. 1. Kolinje, „svinjokolja“	21
3. 2. Prelo.....	22
4. Muška i ženska narodna nošnja u brodskom posavlju	23
4. 1. Ženska narodna nošnja	23
4. 2. Muška narodna nošnja	24
Zaključak	26
Literatura	28

Uvod

Običaj je tradicionalni način aktivnosti i ponašanja grupe ljudi ili nekoga kolektiva u određenim prigodama unutar zajednica. Prema *Hrvatskoj enciklopediji* narodni običaji su kroz tradiciju ustaljeni načini djelovanja i ponašanja s normativnim i simboličkim značajkama. Svojtveni su određenoj zajednici, čimbenici su narodne kulture, a njima se obilježavaju značajni trenutci kroz čovjekov život i godišnji ciklus. U Hrvatskoj etnologiji razlikujemo nekoliko različitih klasifikacija, ali pretežito se dijele na životne ili obiteljske običaje, godišnje ili kalendarske običaje te radne ili gospodarske običaje pa je uz pomoć te klasifikacije sistematiziran i ovaj završni rad.

Prvi dio ovoga rada bavit će se glavnim životnim događajima, a to su porod, sklapanje braka i smrt. Sljedeći dio rada prikazuje običaje kroz godinu koji su vezani uz katolički kalendar, a to su Božić, Uskrs i Kirvaj, te Poklade koje se vežu uz pretkršćanska vjerovanja. U radu će zatim biti prikazani izdvojeni gospodarski običaji kolinje i prelo, te na posljetku prikaz muške i ženske narodne nošnje i zaključak.

Cilj ovoga rada je dočarati običaje kako se prakticiraju danas, kako su nekada izgledali, što se promijenilo i zašto, te što oni predstavljaju. Cilj je, također, upoznati običaje, zainteresirati za njihovo očuvanje te ukazati na njihovu važnost i kulturno bogatstvo koje oblikuje život zajednice sve do danas. Zbog bogatstva kulture i običaja prikazan je samo dio života i običaja brodske Posavine i Šokaca.

Posavina je naziv za područje uz rijeku Savu, a ono se proteže kroz Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Srbiju. U ovome radu se konkretno govori o dijelu Posavine unutar Brodsko-posavske županije. Običaji koji su prikazani u ovome završnom radu su bili praksa ili se još uvijek prakticiraju u selima Oprisavci, Poljanci, Trnjanski Kuti, Donja Bebrina, Gornja Bebrina, Oriovac, Sibinj te u gradu Slavonskom Brodu. Rad prikazuje kako su slavonski šokački običaji usko vezani uz kršćansku katoličku vjeru i njen kalendar, no uvelike se osjete i korijeni pretkršćanskih magijskih vjerovanja. Zbog načina života i odrađivanja poslova u jednoj kući je živjelo puno ljudi, barem tri generacije unutar obitelji, a često je bilo i više od desetero ljudi pod istim krovom.

1. Životni običaji

Kroz ovo poglavlje prikazani su tradicionalni običaji koji obilježavaju važne događaje u ljudskom životu poput rođenja djeteta, sklapanja braka te na posljetku smrt i pokop. Kako izgledaju danas, u moderno doba, te kako su izgledali nekada. Koji rituali su se zadržali ili promijenili, koji su odbačeni ili jednostavno zaboravljeni užurbanim tempom modernog života.

1. 1. Porod

Glavna svrha sklapanja bračne zajednice je bila, pa i do danas ostala, barem prema nekim narodnim tumačenjima, rađanje djece i stvaranje vlastite obitelji. Mladi roditelji morali su i moraju slušati savjete koje im daju njihovi roditelji i rodbina. Iako neki od savjeta danas djeluju u najmanju ruku čudno, u narodu „se zna“ da je red poštovati vjerovanja i običaje za dobrobit i zdravlje djeteta. Vjerovanja o porodu u prošlom stoljeću bila su puno izraženija nego danas. Ljudi su se oslanjali na ono što su ih njihovi preci naučili, dok se danas ljudi više oslanjaju na medicinu i znanstveno potvrđene činjenice. Mnogi će i danas za neke običaje i vjerovanja potvrditi da su potrebni i korisni, dok se neki običaji u današnjem vremenu, iako su izgubili svrhu, i dalje poštuju.

„Čovjek sa ženom kada legne najbolje je da je trijezan i najbolje je da lijega navečer, da ne bude cijeli dan mamuran nego da se do jutra stigne odmoriti. Neke žene već nakon dvatri dana znaju da su noseće i za vrijeme mladih dana sve joj se gadi, bljuje joj se, nema apetita i od svoga čovjeka se tuđi. Vjerovalo se da žena, dok je noseća, ne smije sjesti na praznu vreću ili kutiju jer će dijete uvijek biti gladno, kako se noseća žena bude ponašala u bremenu tako će joj biti i dijete te slična vjerovanja“ (Lukić, 1995.). To su neki od savjeta i informacija koje su se prenosile mladima da bi znali kako se ponašati i što očekivati.

Trudnice se za porod pripremaju tako što pripreme odjeću za dijete, odjeću za sebe, pročitaju pokoji članak ili knjigu, a roditi idu u bolnicu. U prošlom stoljeću, žena, kada je znala da će uskoro roditi, pripremila je za sebe stariju odjeću (rubinu), odjeću za dijete (rubinicu), pelene, pokrivače (ponjave) i povoje. Svaka je žena prije poroda morala pristupiti

sakramentu ispovijedi jer se nije znalo hoće li ostati živa nakon poroda. Čak i ako nije željela, morala je jer bi ju natjerali. Neke situacije, koje bi danas opisali kao ekstreme, u prošlosti su bili svakodnevnica, a o tome najbolje svjedoči slijedeći citat: „Znalo se dogoditi da žena rodi i u polju, ali najčešće su rađale doma. Kada se nije znalo kada će doći trenutak za roditi u kući su bile još barem dvije žene koje će biti tu da joj pomognu. Zove se žena koja se u to bolje razumije pa uglavnom nije bilo potrebe za babicom. Kada porod teško ide, onda se zove prava babica ili doktor, ali to je uglavnom bilo rijetko. Nakon poroda ženu se smjesti u krevet, nakon što se probudi nude ju hranom i pićem koje god poželi, za okrjepu joj daju kavu, rakiju ili vina, čak i mlijeko ili meso. Kada se dijete rodi sveže mu se pupak, a posteljica se zakopa u zemlju. Dijete se okupa u vreloj vodi, povije i stavi na jastuk na kojemu spava dva tjedna. Tada se nosi na krštenje, ako je slabo onda se još malo pričekava. Po krštenju mu se u jastuk pod glavu stavi novca, da uvijek ima novca ili u ruke alata da uvijek zna raditi“ (Lukić, 1995). Na krevetu oko roditelja koja je nedavno rodila odlagalo iz praktičnih razloga što god bi joj moglo trebati za dijete. Babica bi dijete plegla pored majke do zida (duvara). Nakon poroda žena nikada nije bila sama već bi u sobi, u slučaju da joj treba pomoći oko djeteta ili nje same, uvijek netko bio s njom. Prvih dana se ženi obavezno malo više ugađalo, davalo joj se jesti i piti što god poželi čak i nosilo u krevet, a kasnije je jela što i ostali u kući. Morala je ostati ležati barem tjedan dana da se okrijepi i oporavi, a za to vrijeme bi joj drugi ukućani kupali i presvlačili dijete. Muž je spavao odvojeno od žene tih prvih dana oporavljanja da joj ne bi smetao. Ilić u knjizi „Narodni slavonski običaji“, 1846. piše kako su žene znale raditi razne vračke kako porodilja ne bi rodila još koju godinu. Tako su, primjerice, vraćali u posteljicu na način da su zabadali zrna bijelog graha i zakapali u zemlju. Koliko zrna graha zabodu, toliko godina žena neće zanijeti, toliko godina je žena „bez brige“. Također se vjerovalo da se roditelja ne smije češljati prvih dana nakon poroda da djetetu ne bi prerano narasli brada i brkovi.

Ženu koja je rodila i njeno dijete posjećuje rodbina s njene i muževe strane. Taj se običaj zove babinje ili babine i poštuje se do dana današnjega. Velike babinje je uvijek nosila daljnja rodbina, a male bi donosile mama, sestra, ujne... Običaj je da se male babinje nose odmah koji dan nakon poroda. Uglavnom se išlo na radni dan, da bude usput jer se na radni dan uvijek kraće ostajalo u gostima, razlog tome je posao koji gazde kuće moraju obavljati. Donosi se nešto hrane, ali ne i piće jer se pod pićem podrazumijeva alkoholni napitak koji je prije svega luksuz, ali i nešto što se ne preporuča roditelji. Nedjeljom i na blagdane se nije radilo, samo bi se ujutro nahranile životinje, stoga je poslije podne takvih dana namijenjeno

za goste i duža druženja pa se zato tada donose velike babinje. U velike babinje se nosi nešto slatkoga - kupovni slatkiši ili pite, kolači i suho voće, suho meso i rakije ili vina. Onoga tko dođe u kuću prvo se ponudi hranom i pićem, zatim mu se pokaže novorođenče te nakon druženja gosti odlaze doma. U novije vrijeme ljudi se prvo najave i dogovore kada svima odgovara. Nerijetko se rodbina pozove u babinje tek kada roditelji smatraju prigodnim te se napravi čitava večera za pozvane. Ne nosi se toliko hrane kao nekada, ali nose se voćke, pelene i nešto što bi roditelji mogli biti od koristi.

Običaj kumovanja je do danas ostao identičan. Za kumove se uzimalo muškarce i žene koji nisu u rodu, ili ako su rođaci, nisu bliski rođaci. To je način na koji dobri prijatelji postaju vezani sakramentom i na njihov odnos se gleda kao na zajednicu. Kumovi su uvijek isti, za sve sakramente. To je dogovor između obitelji, no u posljednje vrijeme djeca za prilike sakramenta svete potvrde sami biraju svoje kumove. Ako je muško dijete i kum je muškarac, ako je žensko dijete, kuma je žena. Ponekad i žena može biti kuma muškom djetetu, ali nikada muškarac ženskom djetetu jer nije prigodno.

1. 2. Sklapanje braka

Danas nema pravila s koliko će se godina netko vjenčati, i hoće li uopće. U prošlom stoljeću, znalo se, kada se momci i cure krenu kititi, a to je oko šesnaeste godine, da se treba pripremati za svatove. Momci su tražili cure, cure momke, a roditelji su pripremali marvu¹ i novac. Momci se žene, a cure se udaju. Ponekad su si mladi sami tražili partnere i partnerice. To bi se po njihovom ponašanju i pogledima vidjelo. U kolu uvijek igraju jedno do drugoga, jedno drugo bi darovali. Cura bi izvezla maramicu ili dala kolače. Momak bi ispleo košaru u kojoj bi donio voće. Tako svjedoči M. Ž., (1947. godište) prisjećajući se svojih djevojačkih dana. Ponekad bi ipak roditelji bili ti koji bi napomenuli da je vrijeme za ženiti / udati se jer bi bila sramota obitelji da u kući ostane stara cura ili stari momak. Roditelji bi znali i predložili onoga tko bi mogao biti prikladan za njihovo dijete. Ali nikoga se nije sililo jer su oboje morali biti voljni stupiti u brak. Roditelji momka često su gledali da je cura iz dobrostojeće kuće, da je vrijedna, lijepa, da zna raditi po kući i oko kuće, ali na kraju bilo onako kako momak hoće. Curini roditelji su pazili da je momak dobar i pošten, pa bila kuća i siromašnija.

¹ Životinje, stoka krupnog i sitnog zuba.

Bitno je da kćeri muž ne bude loš pa da žale i ona i roditelji cijeli život. Prije nego što se ide u prošnju, roditelji i rodbina se raspituju o tome kakva je obitelj, kakva je kuća, tko što i koliko ima i kako se ponašaju. Nakon toga momak i njegov otac idu u prošnju. Uglavnom su se ženili i udavale iz istog sela ili koje selo dalje od njihova, ali ne predaleko, a to se događalo iz razloga što su ljudi manje putovali i često tada ljudi nisu vidjeli dalje od svoga sela ili najbližega grada.

Pripreme za svadbu su se sastojale od pripremanja stoke, hrane, novca, odjeće, miraza itd., ovisno o kući. Momkova kuća je pripremala vina i rakije, ugojeno govedo, nekoliko svinja, novac, brašno, jaja - sve što treba za jelo. Kod cure se pripremalo puno suhoga mesa i puna drvarnica drva, uhranjeno prase da se ima kada dođu gosti. Obje kuće cijelu godinu štede novac kako bi u vrijeme svatova imali dovoljno za sve da ne moraju paziti na sitnice, no curina kuća priprema hrane i vina, odnosno samo dio od onoga što momkova kuća mora pripremiti. Dan danas je ostao običaj da djevojka sa sobom donosi miraz, to jest materijalna dobra koja prilikom udaje nosi sa sobom u kuću u koju se udaje. „Cura od svoje kuće dobije kratki kaput (gunjac), kožuh² i opanke, a od momkove kuće dobije sve u čemu se vjenča. Cura si kupuje novi ormar za u sobu, sve što treba za krevet, ako su svekar i svekrva imućniji, kupe joj oni ormar, ako su curini imućniji, uz sve joj još daju i kravu ili nešto od stoke da ima s čim živjet“ (Lukić, 1995). U prošnju se najčešće išlo subotom iza večere ili nedjeljom nakon ručka jer se znalo da su svi ukućani doma i da su sav posao odradili. Tako se nikoga nije prekidalo ni u čemu. Išli su momak i otac ili stric, nekad i stariji brat, a u izostanku muškaraca u prošnju je mogla ići i majka. Obukli bi se svečanije i sa sobom ponijeli novce. Kada bi došli do curine kuće, otvorila bi im se kapija. Ako su došli s konjima i kolima, njih se odvezlo u štalu, a prosce se vodilo u sobu i pred njih se stavljala hrana i piće. Slijedili su razgovori spuno nagovaranja i odgovaranja. Kada djevojka ne bi isprva pristala, momak i cura bi se odvojili malo na stranu pa bi kratko popričali. Momak bi ju tada nagovarao. Iako Šokci žive u patrijarhalnom ustroju, žensko mišljenje se poštuje, a da je bilo tako i prije dva stoljeća govori sljedeći citat: “Znalo se dogoditi i da cura ne pristane pa bi momak se ljut vraćao doma (Ilić, 1846). Kada je djevojka zaprosena, sljedeći puta kada momak dođe kod cure u kuću na druženje donio bi joj maramu u koju su uredno bili svezani novci. Bilo je pravilo da kada je cura bila zaručena, više nije smjela biti gologlava poslije sunca pa bi vezala maramu kada bi išla među ljude. Ovaj običaj se uglavnom izgubio jer mladi drugačije žive i zaruke su postale intimnije, a i rijetko tko danas uključuje toliko ljudi u proces zaruka.

² Kožni prsluk.

Nedjelju poslije zaruka djevojka bi došla lijepo odjevena pred buduću svekrvu. S njom su išle i druge žene iz kuće. Ni tada se nije išlo praznih ruku: „(...) u torbe na lijevom ramenu pripreme kolača, rakije i grožđa, a u košare pripreme razno raznih pita, pogača, suhoga mesa. Svekrva obavezno zagleda kako je buduća mlada odjevena, kakva joj je odjeća, kakav je porub, kakav je šav; ako joj i nije po volji, nema veze, naučit će ju ona kad joj mlada dođe u kuću“ (Toldi, 1997). Nakon ručka u svekrvinoj kući, djevojka, njena majka i svekrva idu u sobu pogledati što imaju od odjeće i tkanina. Moralo se pripremiti ruho za svatove jer svaki muški mora dobiti dva peškira,³ a žene oplećke,⁴ to jest, svaka žena dva oplećka i dvije marame, samo svekrva dobiva rubinu, i maramu. Takav je i danas običaj da se svi daruju. Ako svekar i svekrva imaju udatu sestru, daruje se i cijela njena obitelj. Ako momak ima ujaka i ujnu, tetka i tetku, i oni se svi daruju skupa s njihovom djecom. Ako su djedovi i bake živi, i oni se daruju. U svatove se zvalo užu i širu rodbinu s obje strane, zatim kuma i kumu, prikumka⁵, starog svata, starosvaticu i pustosvata; kuvače, kuvačice i svirače. Važna osoba za spomenuti, kada su u pitanju svatovi, je Čajo. To je muška osoba koja je voditelj svatovskog protokola. Uvijek se pozove netko tko je iskusan da bude Čajo u svatovima. Njegova je dužnost i odgovornost da se prati običaj, da sve bude na vrijeme te da zabavi goste, a svi su već upoznati s pravilom da ga se mora slušati. Sljedeća slika prikazuje muškarca u ulozi Čaje koji je također okićen svatovskim peškirom.

³ Ovisno o kontekstu može biti običan ručnik za brisanje ruku i tijela, no ako se koristi kao ukras kao u ovom kontekstu onda se misli na komad lijepo ukrašene tkanine kao što se može vidjeti na slici 1.

⁴ Dio narodne nošnje koji pokriva pleća, izgleda poput kratke košulje, često je ukrašena vezom.

⁵ Prikumak je kumov pomoćnik u svatovima i krštenjima; stari svat je osoba koja može biti u rodu s mladencima, svjedok je na crkvenim vjenčanjima, ali ne i na građanskim; starosvatica je žena starosvata; pustosvati su zvanici koji nemaju posebnu ulogu, nisu rodbina i prijatelji. Uglavnom su to ljudi iz sela sa kojima se mladenci niti ne družu no red je pozvati ih jer su npr. iz istog sela. U nekim mjestima to su nepozvani gosti koji dođu jesti i piti te promatrati slavlje; Kuvači i kuvačice su kuhari, uglavnom susjedi koji su zaduženi za pripremu i serviranje hrane

Slika 1: Čajo okićen peškirom

Izvor: <https://blog.dnevnik.hr/cajopasko/?page=blog&subdomain=cajopasko> (posjećeno: 29.8.2022.)

Prije su se svatovi slavili (tračili) na ponedjeljak, rijetko kada drugi dan, ali nikada utorkom i petkom jer su tih dana ljudi običavali postiti. Svatovi su trajali po tri, četiri, a nekada i pet dana. Prvi dan išli su svi kod djevojke na doručak. Djevojka se pripremala od rane zore s ritualima oblačenja, umivanja u vodi s ugljenom, napravila frizuru i slično. Snašama su se u cipele stavljali novci pa se išlo na vjenčanje u crkvu. Mladu je vozio bilo tko od muških iz kuće ili roda jer su prije samo muškarci vozili kola. Takav se običaj zadržao i dan danas. Prije nego što je djevojka otišla iz kuće, izljubila se s roditeljima, drugim ukućanima i rodbinom. Momak i njegovi roditelji spremali se kod svoje kuće i dolazili u crkvu. Poslije vjenčanja svi skupa išli su opet u mladenkinu kuću na ručak gdje su pjevali i plesali. Zatim svi svatovi sjeli opet za stol i jeli pogaču, a djevojčini roditelji darovali su mladoženju. Krenuli bi potom prema momkovoju kući. Djevojka bi poljubila roditelje i rodbinu, a iza nje bi isto učinio i mladoženja. Koga god je ona poljubila morao je i on. Skupa s mladenkom ili malo prije nje, na kolima se vozio miraz iz djevojčine kuće za mladoženju i za nju. To su uglavnom bili ormari, sanduci, raskošna krevetnina, stolnjaci, tabletići, čipka i slično. U momkovo dvorište prvo je ulazio on, a za njim i mlada. U dvorištu gosti bi već igrali kolo, a mladenci bi se pridružili tom kolu. Svatovi bi jeli, pili, pjevali, potom se razišli kućama. Razišli bi se do deset sati navečer jer bi ujutro svi morali uraniti. Kum je taj koji najavio kraj zabave te su se svi zaputili doma. Momak je redom ljubio svoj rod, a za njim i

mladenka. Koga on poljubi morala je i ona. Išlo se na spavanje u sobu. Dok su se još svatovi slavili više dana, Luka Ilić - Oriovčanin, 1846 navodi: “drugi dan u zoru mladenkini djeverovi dolaze pred kuću i lupaju po vratima, svekrva im otvori, a mladenka ode po vodu da se umije tko se želi umiti, ostalima polije vode po rukama i daje im svoj novi peškir da se o njega brišu. Dolaze i ostali svatovi, dok mlada malo doručkuje“. Dok bi gosti došli, mladenka je već bila odjevena, podvezana s vijencem na glavi. Običaj je da mlada i prvi djever idu kroz selo od kuće do kuće osim kod njene kuće. Svaka kuća ih mora darivati novcem, voćem, kolačima... zatim je bila večera u mladoženjinoj kući. Zvali su se svi gosti. Nakon večere slijedilo je prikazivanje darova⁶. Svi su došli na večeru, ali samo jedno iz kuće nosio je prikazati dar mladencima. Djeveri su donosili darove do stola, a Čajo ih prikazivao. Prvo su se prikazivali kućni darovi, pa od rodbine i ljudi iz sela i naposljetku darovi drugih gostiju. Za svaki dar koji se uzeo podiglo ga se i reklo od koga je. Takav je običaj i danas. Kao poklon se darivala skupa i kvalitetna krevetnina, štepane deke, skupo posuđe, šivaća mašina i, naravno, novac. Kako tada, tako i danas mladenci su za svatove puno potrošili, ali i dobili u darovima dovoljno da isplate svoju svadbu. Ako bi dobili više nego su potrošili mogli bi lakše započeti zajednički život što je izraženije danas kada mladenci žive odvojeno od roditelja. Taj drugi dan svatovi bi se razišli tek oko dva sata iza ponoći, a sutradan spavaju do podneva. Treći dan se svi svatovi kasnije skupljaju na ručak. Danas to zovemo kumovski ručak jer dolazi rodbina i kumovi. Jede se hrane što je ostalo iz svatova jer se za svatove uvijek priprema hrane tako da ostane i za kumovski ručak. Nakon koji sat bi se razišli kućama, a kuvači i obitelj raskitili bi salu i dvorište. Običaj koji se zadržao jest da se ne smije otići iz svatova, a da se nije javilo kumu ili roditeljima mladenaca.

U današnje vrijeme u tri dana se „odrade“ svi običaji vezani za svadbu. Momačka (večer) bude u četvrtak, djevojačka u petak ili isto u četvrtak da se svi gosti stignu odmoriti do subote jer je svadba organizirana u subotu. Na taj dan uglavnom ljudi ne rade pa se svi lakše organiziraju za dolazak na svečanost. Na dan svatova djeverovi (braća i bratići od mladoženje) i kum muške kuće idu po mladu te „kupuju“ mladu uz šale i provokacije od strane mladenkine obitelji – „kako su djeverovi malo novca dali“, pa se „traži više“ i „pogađaju se oko cijene“. Nakon toga izlazi lažna mlada. To obično bude neko muško odjeveno u zavjese i plahte, djeverovi se prvo prave da je to ta, pa kasnije kažu da to nije to što su platili i traže pravu mladenku. Izađe zatim i prava mlada, nakon jedne ili dvije lažne.

⁶Djeverovi i nekada kuvači donose darove koje su donijeli gosti zatim čajo na glas pred svima govori tko je što donio i eventualno prokomentira poklon, najčešće s nekom pošalicom.

Malo se pjeva, igra, jede i pije, a zatim se mladu vozi do mladoženjine kuće. Kod mladoženjine kuće mlada podijeli peškire i druge darove svojim svatima te se poslije toga ide u crkvu na vjenčanje. Dok su svi još u crkvi uzvanici idu čestitati i poljubiti mladence. Kada svi izađu iz crkve, puca se iz oružja,⁷ svira se i igra te se konzumira rakija. Pred večer se svatovi zapute prema sali ili šatoru u kojem je organizirana večera. Sutradan se uže obitelji mladenaca i njihovi kumovi okupe na kumovski ručak te tako završavaju svatovi.

1. 3. Smrt

Od pamtivijeka, svaki narod je imao svoje rituale u prilikama smrti članova društva i obitelji. Kršćani smatraju da smrt nije kraj već novi početak, ipak, rijetko se tko nada smrti. Kod Slavonaca vrijedi običaj da svaka kuća uvijek mora imati uhranjeno prase, ako netko umre da se mogu nahraniti ljudi koji su došli pokojniku na sahranu odati počast. Taj se običaj zadržao uglavnom i danas u ruralnim dijelovima. Pošto su ljudi u prošlosti kraće živjeli nego danas, žene su još kao mlade tkale crninu za sebe i obitelj da bi imali ako im zatreba. Majke se pobrinu, dok su još zdrave, da odvoje novca i odjeće sa strane da mogu ostaviti i podijeliti djeci da se djeca poslije ne bi svađala oko ostavštine. Isto tako se pobrinu da nešto novca odvoje na stranu u slučaju da se razbole.

„Kada muškarac umire, traži od žene da se ne preudaje, neka ostanu ona i djeca kako se njegova ostavština ne bi dijelila na drugoga čovjeka i drugu djecu, no kada žena umire, muškarac se mora poslije opet oženiti“ (Baboselac, 2004). Stariji mještani sela Donja Bebrina govore o tome kako su žene na samrti molile svoje muževe da imanje dijeli i njihovoj djeci, ne samo djeci koju će imati s drugom ženom. Ako su djeca već odrasla kada se muškarac drugi puta ženi, brinu se sama o sebi. Testament pišu samo samci ili ako su muž i žena bez nasljednika. Prilikom pisanja oporuke prisutni su pisar i svjedok. Pred smrt se obitelj pobrine za troškove ukopa i svega što ide uz to. Bilo je pak slučajeva gdje su se žene morale same za svoju bolest i smrt pobrinuti, a o tome najbolje svjedoči i sljedeći citat: „Žene su čuvale novca da imaju u slučaju bolesti, bez da njihovi muževi za to i znaju. Morale su se pobrinuti da nešto imaju uz sebe, da ih netko i želi poslužiti.“ (Lukić, 1995). Gazde kuće se pobrinu da njihovi prijatelji znaju koje životinje pripremiti za hranu, koga će zvati na sahranu, kakav će biti sprovod i slično.

⁷ Nekada je pucanje iz oružja prilikom slavlja bilo puno učestalije, no s dolaskom modernoga vremena, iz sigurnosnih razloga, na tome se ne inzistira.

Kada osoba umire, uz nju mora biti netko od dalje rodbine ili susjed, nikako obitelj, jer se smatralo da je bolesniku teže umrijeti ako je netko od njegovih uz njega. Muškarci su se dali obrijati pred smrt ili pred pogreb. Svatko tko je pred smrt, vodi ga se kod svećenika ili se svećenika dovede njemu da primi bolesničko pomazanje da ozdravi ili da blaženije uđe u smrt. Prije nego će osoba umrijeti, zapali se blagoslovljena svijeća i stavi se bolesniku u desnu ruku. Svijeća se drži sve dok ne dogori, kada dogori, makne se, zatvore se oči, zatvore se usta i zaveže se marama pod bradu dok je tijelo još toplo. Mnoga vjerovanja se vežu uz predviđanje smrti, a neka od predviđanja se nalaze u sljedećem tekstu: „Svakome se nešto ukaže u trenutku smrti, obično se kaže da kako tko živi tako i umre. Bolesni znaju kad će doći čas smrti, ali ne govore to ukućanima, da ih ne bi ražalostili. U selu se znalo da će netko umrijeti tako što bi noću zavijali svi psi pa onda ulazili u kuću“ (Gavazzi, 1939.). U trenutku smrti osobe u modernom dobu pozove se mrtvozornik koji odveze tijelo pokojnika i pobrine se za ostalo, no još do nedavno je postojao i određeni proces koji se slijedio, a prema knjizi Luke Lukića iz 1995. godine taj proces se odvijao na sljedeći način: „Kada je osoba umrla, istjeraju se psi i mačke iz kuće, soba se pomete, ako su se oči mrtvacu otvorile, na oči se stave novčići da ih zatvore. Ogedala se pokriju, prozori se zastru i upali se svijeća te se oglasi zvono, za žensko zvoni dva puta, a za muško tri puta. Tako cijelo selo zna je li umrlo muško ili žensko. Mrtvacu se stavi na stol na sredinu sobe i pokrije ga se svečanim dekama, a uzorci na heklanim pokrovima se razlikuju za starije ljude i za mlade. Ruke se mrtvom čovjeku prekriže na prsima, krunica bez križa mu se stavi u ruke i ruke se pokrije tankom maramom“. Oduvijek je vrijedilo da svi koji dolaze na ispraćaj moraju biti lijepo i svečano se obučeni, ali bez nakita. Tako i danas u mnogim slavonskim selima vrijedi običaj da, ukoliko si pokojnika poštovao za života, na ispraćaj se svečano odijevaš da bi iskazao poštovanje.

Još u prošlom stoljeću vrijedilo je pravilo da niti jedan mrtvac preko noći ne smije biti sam. Uvijek je rođak bio kraj njega dok je tijelo ležalo na stolu ili klupi, probdio bi kraj tijela da ga čuva. Ta je praksa bila prisutna u slučaju da za nekoga greškom pomisle da je preminuo, no danas za tim nema potrebe jer se tijelo odvozi u mrtvačnicu. Sutradan bi u kuću pokojnika došli ljudi da ga oplakuju. Kada bi ušli u sobu u kojoj je pokojnik, prekrstili bi se, kleknuli, pomolili se i kada bi završili, poškropili bi pokojnika svetom vodom koju je obitelj pokojnika pripremila pored njega. Ukućani bi goste ponudili okrepom. I danas to ljudi rade, no bez pokojnika na stolu. Za pokojnikom se uvijek plače, bio star ili mlad, muško ili žensko. Za muškarce vrijedi pravilo da nikada ne nabrajaju, već tuguju u tišini, najviše plaču žene i nabrajaju kakav je bio pokojnik i kako je rano otišao. Dok je pokojnik bio u kući, nisu se

radili kućanski poslovi, samo se namiruje životinje. Ukopnici prave križ, a sanduk (tabut) se kupuje. U sanduk se stavi mali jastučić i prostre se tkanina, položi se u njega pokojnik te se sanduk „posveti“ (blagoslovi). Rod se posljednji puta pozdravi s pokojnikom te se sanduk zatvori. Pokojnika se stavlja u sanduk prije odvoza na groblje. Na putu do groblja se moli i pjevaju se pogrebne pjesme. Svećenik posveti sanduk i pokojnika, izmoli molitvu i opjeva ga, blagoslovi raku, a ožalošćeni se mole dok se pokojnika spušta u zemlju. Svećenik ga tada prekriži križem i baci busu zemlje u raku, a tada isto to učine i drugi. Svi odlaze doma. Kada dođu doma, svi operu ruke i sjedaju za stol da jedu. Nakon pokojnika se soba čisti. Što je bilo pod njim se rascijepa i zapali u vatri. Oni koji su došli na karmine⁸ ostanu par sati dok jedu i piju. Nije rijetkost da krenu i šale kako bi se ljudi razveselili. Treći dan se obavezno ide na groblje, pali se svijeća i moli se. Obitelj uvijek ostavi i svete vode na grobu pa kada netko dođe moliti za pokojnika da mu može poškropiti grob.

Nakon smrti osobe obitelj i rodbina nosi tamnu odjeću. Čak i danas vrijedi običaj da djeca za roditeljima nose tamno barem tri mjeseca. Stanovnica sela Oprisavci Ž. M. (1947. godište) govori kako se prije nosila crnina i po godinu dana za bliski rod, a pola godine za dalji rod. Tko jako žali, ne ide u kolo, na zabave i fešte. Niti kirvaj⁹ se ne slavi te godine u kući u kojoj je netko preminuo. Grobovi svojih pokojnika se održavaju. Sadi se cvijeće, pale se svijeće i čupa se korov. Ako tko ne stigne, plati grobaru da to odradi. Na groblje se može ići svaki dan, i nedjeljom, ali nikako ne na svetac ili po noći da se mrtvima ne bi narušavao njihov zagrobni mir.

⁸ Ručak nakon pogreba.

⁹ Svetkovina pojedinoga sela.

2. Godišnji običaji

Godišnji običaji obuhvaćaju blagdane koji se ponavljaju svake godine, jednom godišnje. Ti običaji su povezani s istaknutim blagdanima katoličkoga kalendara, a sadrže pretkršćanska i ranokršćanska vjerovanja, obrede, običaje i predodžbe. Tradicijski kalendar je vezan uz slijed godišnjih doba kao i agrarnu godinu. Tada se vjerovalo više nego sada da određene radnje na određeni datum donose sreću, proriče blagostanje obitelji i slično. Danas se na to gleda više kao na dio tradicije nego na vjerovanje u magijske moći.

2. 1. Božić

Cijeli ciklus običaja je povezan s Božićem, a počinje već danima svete Barbare, 4. prosinca, i svetom Lucijom 13. prosinca kada se sije žito u tanjuriću. Na primjer, postoji i vjerovanje za predviđanje vremenske prognoze za narednu godinu. Od svete Lucije do Božića ima dvanaest dana, što predstavlja dvanaest mjeseci u godini, svaki od tih dana predstavlja jedan mjesec, kakvo je vrijeme na taj dan, smatralo se, takav će i taj mjesec biti na godinu.

U ranu zoru na Badnjak obavezno u kuću dolazi jedan gost. Može biti rodbina, no uglavnom to bude neki dječak iz susjedstva koji dođe položajit'.¹⁰ Vjeruje se da prvi posjetitelj kući mora biti muškarac ili dječak. Ako bi prvi posjetitelj bio žensko, to donosi zlo u kuću. Zato je običaj da muško ide u položaje, što je unaprijed dogovoreno i njega se očekuje. Kada polaznik dođe, domaćica ili domaćin mu otvore vrata, polaznik klekne na prag kuće te krene nabrajati recitaciju za položajenje: „Hvaljen Isus, čestitam vam Badnjak, Adama i Evu. Kucilo se, macilo se, prasilo se, janjilo se, ždribilo se, kotilo se, telilo se, prasilo se, rodilo se, leglo se. Koliko ima na nebu zvizdica, toliko bilo u domu pilića. Urodila pšenica bjelica i u kući sva zdrava dječica“. Za to vrijeme ga domaćica posipa žitom, posjetitelj ide do ognjišta i udari štapom po panju da bude što više iskrica. Nakon toga, domaćini ga ugoste i nahrane. Često su djeci djedovi govorili da neće od domaćina kuće u koju ide dobiti ništa ako ne bude znao barem pet od tih fraza. Gavazzi navodi da se to radilo „zbog magijskog vjerovanja da će se na taj način donijeti sreća, zdravlje, blagostanje i plodnost u kuću“ (Gavazzi, 1988.).

¹⁰ Običaj pohoda i čestitanja na rano Badnje jutro u svrhu donošenja sreće i blagostanja u kuću koju pohodi.

Kod Šokaca se za Božić priprema suho voće, vino, rakija, lepinja i ostalo jelo. Na Badnjak se u ranu zoru mijese pogače i kolači. Na jednu pogaču se stavi samo ružica napravljena od tijesta, a na drugu se od tijesta naprave životinje kojih god ima na farmi i klasja kojih god žitarica se planira sijati te godine. U intervjuu sa stanovnicom Oprisavaca, Ž. M. (1947. godišće) gospođa objašnjava kako su se uvijek pred Božić pekli kolači „više od masti, rijetko koji od jaja, jer je zima, a masti ima od svinjokolje, a i koke slabo nesu jaja po zimi jer je hladno. Svi kolači i pogače moraju biti pečeni do zore, jer se tada stavlja peći mlado prase. Taj dan se ne ruča, posti se, jede tko što ima. Tek se navečer večera prije mise polnočke, kada su već svi poslovi po dvorištu odrađeni. Unosi se slama u kuću i prostre se, zatim jelka i kiti se“. Djeca su se u slami igrala i spavala poput prikaza na slici niže, a to se radilo kako bi djeca predstavljala maloga Isusa koji je spavao u slami, a tom običaju prostiranja slame govori i Grgurovac Martin u svome djelu „Pučko stvaralaštvo Slavonije i Baranje“ .

Slika 2: Igranje u slami na Božić

Izvor: <https://radiong.hr/prisjetite-se-starih-slavonskih-bozicnih-obicaja/> (posjećeno 29.8.2022.)

Za večeru se pripremala pogača u kvas, suho voće, gusta juha od ribe, krumpir na salatu i pečena ili pohana riba. Čim padne mrak, zapali se lampa, obitelj se okupi u sobu i muško dijete ili muž u kuću donese slamu te ju prostre, te se čestita Badnja večer, Adam i Eva. Za večeru svi zajedno sjedaju za stol, mole se i blaguju. Zapali se svijeća koja bude ubodena u čašu u kojoj je pomiješano žito. Kada je večera gotova, ta se svijeća ugasi tako što se zabode plamenom u to pomiješano žito. Čim više žita ostane zalijepljeno na svijeću, u

Slavoniji se vjeruje da će njive tim bogatije roditi na godinu. Cijelu noć gore lampe po selu. Kada se ide na polnoćku, svi su odjeveni svečano i „nacijfrani“.¹¹ Poslije polnoćke ide se blagosloviti marvu. Neki jedu meso poslije polnoćke, a neki čekaju doručak. Na Božić se budi rano ujutro, obiđe se marva, svi zajedno doručkuju i spremaju se za misu. Odijeva se najbolja odjeća. Djevojke i momci se „kite“. Poslije mise je ručak. Zapale se svijeće i tamjan, obitelj se pomoli i blaguje. Obično se jede juha s mesom, sarma, sveže meso, pa suho meso, pita i kolači. Nakon toga pije se vino ili rakija. Kada netko dođe u kuću pozdravlja sa: „Faljen Isus! Čestit vam Bog i Božić i sveto slavno porođenje!“ Na to ukućani odgovaraju: „I vaša duša kod Boga bila!“. Ako gazda kuće ima zeta, na ručak pozove njega i njegovu obitelj. Na prvi dan nema kola i igranja nego se mladež skupi kod crkve da bi se družili. Uvečer se večera, a obitelj jede uglavnom ono što je ostalo od ručka. Tih dana ljudi i marvu malo bolje hrane, da i „stoka zna da je Božić“. Marva ako je i bila negdje izvan dvorišta na salašu,¹² dovede se doma za Božić. Idući dan je Sveti Stjepan. Taj se dan radi samo osnovno, a životinjama se daje hrana i voda. Ljudi doručkuju, idu na misu, ručaju i večeraju, kao na Božić, ali taj dan se može ići i u kolo. Cijelo selo sudjeluje u kolu. Mladi igraju, a stariji gledaju. Tad se običava posjećivati susjede, rodbinu i družiti se. Treći dan je Sveti Ivan. Tada se iznaša slama van iz kuće, čiste se štale, cijepaju se drva i pomalo se radi. Slama iz kuće se baca po voćkama i nosi u štalu kod kokoši. Cijela se kuća opere i uredi. Četvrti dan su Mladenci¹³ i počinje blagoslov kuća u selu. Svećenik ide od kuće do kuće. S njim ide zvonar i dva đaka. Domaćini kuće na ulazu dočekaju svećenika i daju mu novčani dar. Na Staru godinu običaj je ići na misu, a doma se pripremaju za Mladi Božić. Tada bude sve kao na Stari Božić, ali se popodne još ide u kolo. Pred Sveta Tri Kralja je blagoslov vode. Na taj dan cure poste jer vjeruju da će usnuti za koga će se udati. Božićno vrijeme završava na Marino¹⁴, u veljači. Tada je i običaj blagoslova svijeća. Svaka kuća ima blagoslovljenih svijeća u slučaju smrti ili neke druge potrebe.

¹¹ Ukrašeni, dotjerani, okićeni.

¹² Seosko imanje s gospodarskim zgradama, udaljeno od grada.

¹³ Blagdan Nevine dječice.

¹⁴ Blagdan Prikazanja Gospodinova, Svijećnica ili Kalandora, a slavi se 40 dana nakon Božića.

2. 2. Poklade

Kada završi božićno vrijeme, počinju poklade i traju sve do Pepelnice. Tri dana prije Pepelnice zovu se Velike poklade, a tjedan prije zovu se Male poklade. Vrijeme poklada nije definirano točnim datumima već je omeđeno svetkovinama koje ne padaju svake godine na isti datum: „Sve od Tri Kralja do Pepelnice ide se u maskare svake nedjelje i svakoga svetca poslijepodne ili u večer“ (Braica, 2004.). Poklade su razdoblje veselja i šala. Nakon što se odradi sav posao doma i na farmi, ide se na pokladna druženje koja su najčešće navečer. Svatko tko ide u maskare pokrije lice nečime. Često je bilo da se muškarci oblače u žene i obrnuto. Po danu maskare (šafingari) idu kroz selo, a po noći idu od kuće do kuće. Najviše ih se okupi u onoj kući gdje bude najviše pića. Djeca ih se boje pa bježe od maskara. Rijetko tko ide sam. Grupe maskiranih momaka i djevojaka se uglavnom okupe po troje, četvero, petero, a nekada i dvadesetero. Odijevaju se u: „crne cigane, u pure, medvjede, u svatove, brijače, turke, prosjake, kosače i čega god se domisle. Najviše komedije bude tih zadnja tri dana poklada. Spremaju se tako pa idu i u druga sela pa i u Brod“ (Toldi, 1977). Pjevale su se i pjesmice koje se pjevaju još dan danas:

„Poklade su milo janje moje,
Barem da su u godini troje“.

Prije samo dvadesetak godina pjevalo se po selu i po kućama, a starije bake pričaju kako se to nekada još više slavilo. Znale su se u grupi spremati cure i obući se u lutke ili dvije u jednu suknju, zatim pola u žensko pola u muško i tako bi prošetali kroz nekoliko sela. Govorile su da bi ih noge zaboljele dok bi se vratile u svoje selo. Neke se čak sjećaju da se i svećeniku išlo pjevati bečarce¹⁵ maskiran pod prozor. Jedna od tih pjesmica išla je ovako:

„I popo bi ljubio curica,
Al mu smeta stotinu dugmeta“.

Poklade nisu zapovijedani svetac.¹⁶ Moglo se raditi. Uglavnom bi svi radili do podne, a poslije nitko. Svi bi bili u kolu ili na zabavi ili bi barem izašli na ulicu (na drum) i gledali

¹⁵ Oblik narodne pjesme koji potječe iz ruralne Slavonije. Dvostih koji se sastoji od dva deseterca, a čije se zadnje riječi rimuju. Pod zaštitom je UNESCO-ve nematerijalne svjetske baštine od 2011. godine.

¹⁶ Zapovjedani svetac tj. zapovijedani blagdani u Katoličkoj crkvi su sve nedjelje u godini, a tu spadaju Uskrs, Duhovi, Božić i slično; zapovjedani svetac se u narodu još zove i „crveno slovo“ jer je u kalendaru naznačeno crvenom bojom.

što se događa i tko radi šale. Za poklade se uvijek pripravljalno dobro jelo, a pogotovo za treći dan, uoči Čiste srijede (Pepelnice). Nekada su se okupljali u kućama i uvijek se znalo da u kojoj je kući bilo najviše pića tamo su se najradije i okupljali. Ž. M. (1947. godište) iz Oprisavaca se još uvijek sjeća kako kad su bili mladi bi „došli gazdi pod prozor i molili ga da uđu. Gazda bi im rekao da mogu ući samo ako znaju lozinku. Ovi čak i kada bi rekli da ne znaju, da su zaboravili, gazda bi ih svejedno pustio u kuću zatim bi pitali ima li gazda puštenog psa i grize li, na to bi se i gazda našalio te im rekao „da i oni imaju zube“. Obično bi netko došao na ulaz i dopratio ljude u kuću gdje se ostajalo nekoliko sati pa se nastavljalo dalje. Oduvijek vrijedi pravilo da što se kaže za poklade, ne zamjera se, zna se da je sve šala. Kao što se može vidjeti na slici 3, veseli kostimi kućne radinosti se i dalje najviše nose. Gavazzi objašnjava kako pokladni rituali imaju apotropejsko¹⁷ značenje, dakle svrhu odbijanja i zastrašivanja demona, zlih sila, duhova da se njihova djela udalje od ljudi, od stoke, od sela i oranica (Gavazzi, 1988). Dalje navodi kako su pokladne grupe pravile buku zvoncima, udarali toljagama, posipali promatrače pepelom, također kako bi zastrašili zimu, oskudicu i zlo. Gavazzi još spominje i rijetku pokladnu figuru - orača s plugom: „Orači s plugom i uz njih redovno još po koje ratarsko lice. Takva grupa ne ide u ophodima s drugima nego nastupa posve samostalno izvodeći osobit običaj... taj skup s ratilom¹⁸ obilazi oko sela orući po njivama brazdu unaokolo. To je osobit način magijske obrane od zaraza jer se samom brazdom stvara zaštita, a još više željezo – koje je jedno od najjačih i najčešćih apotropajskih sredstava po narodnom vjerovanju“ (Gavazzi, 1988: str 17).

Slika 3: Pokladna povorka u Donjoj Bebrini

¹⁷ Grč. apotrepo = odbijam, apotropaion = odbojno sredstvo

¹⁸ Plug, ralo, vrganj

Diljem svijeta karnevali zaokupljaju veliku pažnju i ispunjavaju medijski prostor, slavonske poklade su također atrakcija za sebe koja zaslužuje više pažnje, no kako se običaji sve više turistificiraju, u pitanje dolazi i budućnost tog običaja. Ipak, moguće je da baš možda turistifikacija „zamrzne u vremenu“ neke bitne dijelove koji definiraju slavonske poklade uz razvitak popratnih sadržaja koji bi omogućili lokalnom stanovništvu zaradu i priliku za novi „sezonski“ posao.

2. 3. Uskrs

Čista srijeda je dan kojim završava pokladno vrijeme i započinje korizma, preduskrsno vrijeme. Na taj dan se čisti i pere - stolovi, klupe, zdjele. Sve se pepelilo i pralo. U korizmi djeca idu na crkveni nauk. Glušnica je nedjelja prije Cvjetnice. Tada su svi kipovi, slike i križevi u crkvi prekriveni crnom tkaninom i budu tako prekriveni sve do Velike Subote. Uskrsna ispovijed i pričest je propis Crkve vjernicima kako se barem jednom godišnje moraju ispovjediti i to prije Uskrsa kao najvažnijeg kršćanskog blagdana. Cvjetnica je nedjelja prije Uskrsa i predstavlja Isusov svečani ulazak u Jeruzalem. Prije mise svećenik blagoslivlja grančice cica-mace¹⁹ i proljetnog cvijeća kojeg su donijeli vjernici. S Cvjetnicom započinje Veliki tjedan. Tih dana se u polju smije raditi samo do Velikog četvrtka u podne jer su se na Veliki četvrtak, petak i subotu u crkvi održavali obredi Lamentacije, to jest, Tužaljke u spomen Isusove muke. Na Veliki petak se kuha meso, jaja, peče se kruh i priprema za Uskrs. Ide se u crkvu na Obrede muke Gospodnje, obiđe se groblje dok na Veliku subotu cure i mlade nose hranu na posvećenje u crkvu. Na blagoslov jela se običava nositi kuhanu šunku i kulen, slanine, jaja, luka, soli, vina i pite u pletenoj košari. Poslije blagoslova, košare se nose doma. Na Veliku subotu poslije podne običaj je ići na Uskrsnuće. Momci i cure se odijevaju u svečanu odjeću, ali ne svilenu jer je svilena odjeća raskošna, a raskošna odjeća nije prigodna za tužaljke. Nakon mise se pjeva, ali bez odlaska u kolo. Na Uskrs se obično ljudi probude ranije, najprije se muškarci obriju pa nahrane životinje, a žene pripreme djecu i doručak. Za doručak na Uskrs se jede ono što se dan prije nosilo na blagoslov. Nekada se kroz cijelu korizmu običavalo ne mrsiti, odnosno ne konzumirati meso. I danas je nerijetko slučaj da se samo srijedom i subotom ne mrsi, a petkom je post. Na Veliku subotu su se šarala jaja. Postoje brojni načini kako su ljudi nekada bojali jaja, a ti su se načini zadržali i danas.

¹⁹ Biljka iz porodice Vrbe, u narodu se zove Cica-maca zbog mekih čupavih izdanaka.

Najčešći su kuhanje jaja u peršinu da poplave ili u ljusci od luka da potamne na način da u tanke čarape ili u tanku tkaninu se vežu listovi i cvijeće kako bi ostavili svoju sjenu na jajetu. Taj se način bojanja može vidjeti na slici 4. Jedan od načina je i ukrašavanje jaja rastopljenim voskom i kolomašću²⁰. Taj proces najbolje objašnjava sljedeći citat: “Na jaja bi se voskom crtalo oblike kistom ili guščjim perom. Crtale bi se vitice, cvjetići, možda nekada i neka poruka, nakon toga bi se jaje kuhalo u vodi sa biljem ili ljuskama luka, ovisno o boji koju su htjeli dobiti, obojilo bi se sve ono gdje nije bilo šarano kistom pa bi tako ostali motivi na jajima“ (Šalić, 2017).

Poslije doručka se obavezno ide u crkvu. Nakon mise je bogati ručak. Poslijepodne se ide u kolo u kojem sudjeluju i stari i mladi. Tako izgleda i drugi dan. Treći dan se već pomalo radi, može se kopati i u vrtu („dirati u zemlju“) i u vinogradu, ali svoj posao se ne radi, npr.: tkalje neće tkati, neće se presti, postolar neće praviti obuću i slično, zatim treći dan se može ići u crkvu tko više drži do toga, ali i ne mora.

Slika 4: Jaja obojena u ljusci luka

Izvor: autorsko djelo

²⁰ Gusta mast za podmazivanje ležajeva, koristila se za podmazivanje kola koja su vukli volovi.

2. 4. Kirvaj

„Kirvaj“, ili kako u nekim dijelovima kažu „kirbaj“, kod nas dolazi iz njemačkih krajeva i od njihove riječi *Kirchweih*, a znači blagoslov crkve. Ispravna su oba naziva“ (Mišin –Baboselac, 2004: str 167). U istočnom dijelu Slavonije se izraz kirbaj ustalio još od dolaska podunavskih Nijemaca. Kirvaj je posebna vrsta slavlja iz razloga što ju obilježavaju gotovo sva slavonska sela. Taj je dan svetkovina sveca kojemu je posvećena seoska crkva, to jest zaštitniku sela. Kod Slavonaca je tada običaj da se uredi kuće, dvorišta i selo, ali i da sebe pokažu kao dobroga domaćina. Pred taj dan domaćini pozovu rodbinu i prijatelje, no često pripreme traju danima prije. Zvonimir Toldi u svojoj knjizi „Nek se spominja i pamti“ opisuje konkretno što se to događa pred slavlje kirvaja i na kirvaj: „Došao je u Trnjanske Kute par dana prije kirvaja, prije sv. Luke. U razgovoru sa ženama, otkrile su mu koliko će različitih vrsta kolača koja od žena peći, neke su mu rekly kako imaju udate kćeri ili sestre pa će im one ispeći kolače da bi se one mogle posvetiti uređivanju kuće i dvorišta. Neki od tradicionalnih kirvajskih kolača su: Medene šape, Mađarice, Breskvice, Zvezdice, Mačji jezik, Štolnerice, Boemka, Čupavci (...) (Toldi, 1977: str 57). Kolači se režu na sitno i uredno slažu na tacnice kao što je prikazano na slici 5. Nekim ženama bi dolazile rođakinje iz drugih sela kako bi pomogle. U slavonskom narodu se kaže: „Da ni' goda, neb' se vid'lo roda!“, jer je to dan kada obitelj i prijatelji dođu iz udaljenih krajeva da bi se družili. Za kirvaj se pripremaju dva praseta; jedno malo koje se peče na ražnju i služi se gostima na stolu i jedno veliko i do osamdeset kila. Ono se peče u tepsijama i ostavlja se za slaganje milosti²¹ rodbini i gostima. Pred kirvaj ljudi boje zidove kuće, čiste sve u dvorištu i okućnici. Domaćice pozovu rođakinje da dođu pomoći, da uredi vrt, operu prozore i rolete, izmetu lišće iz kanala i pometu dvorište. Cure su rado dolazile jer bi ostale i na konaku pa bi išle i na zabavu. Po sastojke, materijal i alat za kolače mještani okolnih sela su išli i u Brod, ali stanovnici Trnjanskih Kuta su imali svoj dućan u selu u kojemu su mogli nabaviti većinu sitnarija za kolače. Za kirvaj se kupuje ponova, nova svečana odjeća te se uglavnom kupuje curama i momcima, ali i ostalim ukućanima. Na dan kirvaja se ukućani bude rano, domaćice da bi stigle na ranu misu, a muškarci i dečki da bi nahranili marvu. Kada se domaćice vrate s rane mise, pristavljaju ručak da se kuha: juhu i kuhano meso. Kuhaju i sarmu ili punjenu papriku koje su zamotane i napunjene već dan prije, domaćini slažu se pečenku na ovale, a i kolači su složeni na tacnice već dan prije, zatim se slaže stol i rade posljednje pripreme za goste. Pripremaju i doručak za ukućane i one koji su došli ranije da pomognu. Ostali ukućani i neki gosti idu na svečanu

²¹ Obično komad mesa i kolači koje domaćin pripremi za svoje goste da ponesu doma.

podnevnu misu u selu. Poslije mise svi pogledaju licitare, kupe pokoji slatkiš ili neku igračku za djecu. Nakon toga domaćini dočekaju goste i svi skupa ručaju. Obično se cijeli dan izmjenjuju gosti, pogotovo ako je radni dan jer ljudi rade i ne stignu prije, ali bitno je da dođu, svi se druže. Mladi čekaju večer da idu na zabavu. Stanovnica sela Oprisavci, L. Z. (1971. godište) kaže da se u narodu „vjeruje da onaj tko slavi kirvaj svoga sela bit će blagoslovljen kroz narednu godinu jer poštuje svoga zaštitnika sela“. U modernije vrijeme mnoštvo ljudi smanjuje interes za slavljenjem ove svetkovine te zbog toga običaj počinje odumirati. Ova svetkovina bi se mogla promovirati u turističke svrhe ruralnih dijelova Slavonije zbog brojnih atrakcija i obreda koji osobama koje nisu iz tih krajeva izgledaju zapanjujuće. Postavljanjem ovakvih običaja u turističku ponudu mogla bi se možda sačuvati ta tradicija ili barem produžiti njen životni vijek.

Slika 5: Kirvajski kolači

Izvor: <https://pozega.eu/kirvaj-po-starim-slavonskim-obicajima-foto/#gsc.tab=0>

3. Gospodarski običaji

I u gospodarskim djelatnostima postoje običaji i način na koji se poslovi obavljaju. To se najviše vidi u poslovima za čije je obavljanje potrebno više ljudi. Neki od tih običaja su kolinje iliti „svinjokolja“ i prelo.

3. 1. Kolinje, „svinjokolja“

Kao i za većinu običaja, tako se i prije svinjokolje domaćini pripremaju pa kupuju i sakupljaju pribor i začine, noževe nose na oštrenje, a i ljude zovu nekoliko dana prije. Svatko tko je pozvan na svinjokolju uglavnom već zna koji je njegov dio posla i što treba donijeti. U novije vrijeme kolinja krenu već iza Dana svih svetih, kada dovoljno zahladi, da se meso može obrađivati bez straha od kvarenja. No uglavnom se uvijek počinjalo u prosincu da bi bilo svježega mesa i masti za kolače za Božić. Svaka kuća je imala svinje koje se tove i čuvaju za zimu. Ako je riječ o većoj obitelji, klali bi i pet i više svinja, posebice ako se još kroz narednu godinu planiraju svatovi. O kolikoj se količini mesa radi svjedoči i sljedeći citat: „Svinje su bile velike, neke čak i oko dvije stotine kila, ali uzgajivači tvrde da je prvoklasno meso svinja do sto pedeset kila“ (Gavazzi, 1939.). Danas ljudi uglavnom imaju svinju ili dvije, ili ih uopće ne uzgajaju pa kupe polutke ili samo gotovi proizvod. Onaj tko se više bavi takvim poslom imao bi svu potrebnu opremu doma, neku bi posudio od drugih, a neke bi posudio drugima. Sa svinjokoljom se započne rano ujutro. Prvo se služi doručak zatim svi idu u dvorište raditi. Usprkos modernom dobu i ubrzanim procesima u proizvodnji svinjokolja i danas traje minimalno dva dana: „Taj prvi dan se svinje zakolju, očiste se od dlaka i prljavštine, zatim se izrežu u polovine i očiste iznutra, izvadi se drob. Kada se taj dio odradi, meso se ostavi da se ohladi, ljudima se posluži ručak i ide se doma. Drugi dan se meso obrađuje: režu se čvarci, odvajaju se šunke, melje se meso, miješaju se meso i začini za suhomesnate proizvode“ (Šalić, 2017: str 83) jer meso i proizvodi od toga mesa budu kvalitetniji kada meso preko noći „odmori“. Prilikom posla običaj je da ljudi piju čaj i rakiju da se ugriju, ali i jedu krafne kojima se zaslade dok rade. Kada se sve odradi, pospremi i opere, ljudi se presvuku i sjednu večerati.

Suvremena svinjokolja podrazumijeva ubijanje životinje oružjem ili strujom, šurenje u koritu²² te obrađivanje mesa na vješalima i radnoj plohi (rezanje i odvajanje pojedinih

²² Polijevanje ubijene životinje vrućom vodom u posudi izduženog oblika u svrhu čišćenja od dlaka, papaka i prljavštine.

dijelova mesa, rezanje čvaraka, mljevenje mesa i slično), uzorak mesa se obavezno šalje na testiranje u veterinarsku ambulantu zbog mogućnosti zaraze trihinelozom. Zbog raznih tehničkih i električnih pomagala, cijeli se proces odvija puno brže te je moguće obraditi veću količinu mesa. Iako je cijela atmosfera užurbana i posao bude gotov do podne, svakako se priređuje završna gozba na kojoj prisutni ocjenjuju vještine majstora. Nakon završenog posla domaćin započinje proces konzerviranja tako što usoljava meso, priprema za sušenje te ga ostatak godine suši, ovisno o potrebi i veličini komada.

Nisu svi mogli uživati taj običaj. Sirotinja koja nije imala sredstava za uzgoj svinja ili si priuštiti gotove proizvode, no susjedi su si uvijek međusobno pomagali pa bi tako ljudi u neimaštini dolazili raditi kod imućnijih te bi u znak zahvalnosti dobili čvarke i kobasice, ovisno o količini svinja za preradu. Čemu se sirotinja najviše nadala u vrijeme svinjokolja prisjeća se Franjo Vučevac u knjizi „Sjećanje na ciganski sokak iz 2020. godine: “Sirotinja se veselila *vursupi* jer su znali da će im domaćin dati koju litru. Vursupa je voda u kojoj se kuha meso koje je ostalo na kostima, to meso se zovu *obarine*, a od njih se prave švargli“ (Vučevac, 2020: str 124). Vursupa je masna i gusta tekućina zbog velike količine mesa koja se u toj vodi kuhala. Kada domaćin ne bi poklonio tu vursupu morao bi ju baciti jer ima već dovoljno masti, a oni kojima bi poklonio bi razrijedili s još vode i dodali kruha u nju pa bi se tako najeli.

U današnjem vremenu mnogima se ovaj dio tradicije ne sviđa te ga smatraju brutalnim jer se radi o klanju životinja te preradi njihova mesa, no to je samo proces kao i svaki drugi kada je u pitanju uzgoj i prerada mesa.

3. 2. Prelo

U zimsko doba kada su noći bile osobito duge, a nije se puno moglo raditi u dvorištu i na zemlji, ljudi su se okupljali u nečijoj kući i onda bi čijali perje,²³ preli, tkali, češljali vunu i slično. No to je bio i oblik druženja na koji su svi dolazili, i muškarci i žene, i momci i cure, ali i djedovi i bake. Često je na tim posijelima bilo glazbe i pjesme, ako i nije bilo pjesme, bile su priče koje su pričali jedni drugima dok ih ostali sa pozornošću i divljenjem slušali o čemu svjedoči Luka Ilić Oriovčanin: „Čim se zasite narodnih pesamah, onda tkogod pripoveda razne pripovedke o junakah, vešticach, Vukodlakah, Vilah, duhovah itd.“ (Ilić Oriovčanin, 1846: str 214). Gdje god ima ljudi ima i hrane i pića koje su donosili ljudi koji su došli kod

²³ Čupanje perja, odvajanje paperja od rožnatog dijela; ručno obrađivanje perja za jastuke i pokrivače.

drugoga u kuću na prelo, ali i gazda bi se pripremio. Nažalost, zbog urbanog i ubrzanog načina življenja, ovaj oblik druženja je velikim dijelom izumro.

4. Muška i ženska narodna nošnja u brodskom posavlju

Svaki običaj je uz sebe vezao i posebnu odjeću koja se nosila. Po ruhu se znalo tko je u kojem stadiju života. Tako se pokazivala i imućnost obitelji. U moderno vrijeme ljudi više ne običavaju nositi takvu odjeću. U posebnim prigodama neki stanovnici se odijevaju u tu tradicionalnu nošnju. Narodna nošnja se sastoji od mnogo dijelova i velike je materijalne i nematerijalne vrijednosti, a održavati i uređivati nošnju ne može svatko zbog složenosti procesa. Prilikom odijevanja nošnje, posebice ženske, potrebna je barem jedna ili dvije žene koje će pomoći odjenuti treću. Razlikuje se radno ruho, misno ili svečano ruho te komisno ruho – finije ruho koje se nosilo kada se izlazi iz kuće, ali nije svečano. Također, narodna nošnja se razlikuje od sela do sela u većoj ili manjoj mjeri.

4. 1. Ženska narodna nošnja

Narodna nošnja podrazumijeva odijevanje kojemu je temelj bijela tkanina ručne izrade te joj se dodaju drugi dijelovi koji su od različitih materijala. Od polovice 19. stoljeća u žensku nošnju se uklapaju suknja i bluza, raznobojne kupovne tkanine koje su se šile po uzoru na građansku modu. Slavonska graničarska nošnja brodske varijante, posebice ženska, ima specifične karakteristike kao što su: širina odijevanja, način zadizanja rubine i pregače, smještaj djevojačke pletenice i slično. Najstariji oblik ženske nošnje je bijela i vezena rubina. Izgledala je poput naborane košulje sa širokim rukavima te duga do gležnja. Prednja strana se prekrivala pregačom. Takav kroj i tkanje je uobičajeno za odjeću Slavena. Rubina se sastoji od dva dijela tj. od *oplećka* i rubine ili suknje *vezenike*. Oplećak je poput bluze a rubina je čista bijela suknja, osim ako je izvezena ukrasnim motivima poput cvijeća ili voća onda se zvala *vezenika*. Oko pasa se omota tkanica. To je vuneni prugasti pojas kućne izrade. Rubina je i naziv za cijelu košulju, ovisno o kontekstu predstavlja i cijelu odjeću. Rubina ima i ukrasne elemente poput ukrasnog veziva, koji su se izrađivali po ustaljenom rasporedu. Najvažniji su rukavi i zadnji dio rubine. Uzdužni vezovi na rukavima i leđima se zovu *skute*. Vez pri vrhu porube, a koji ide unaokolo se zove *podveza*. Sprijeda se na suknju veže pregača vezena od vune u nekoj boji, izvezena motivima. Preko ramena na leđima se veže kupovna marama koja se prekriži na prsima. Kada je hladnije preko leđa se obuče kožuh, kožni prsluk izvezen s ogledalcima i motivima. Na nogama su bile pletene vunene čarape i opanci ili cipele

ili papuče. Osim odjeće i kosa kod djevojaka je imala posebnu pažnju: „Glava se pokrivala tkanim maramama, a imena su imale po boji i uzorcima pa tako ima crvenaša, kržara futarica, zapaljuša, jabučarka... djevojke su na svečane dane imale posebne pletenice koje se rade preplitanjem puno pramenova kose okićene cvijećem, a pletenje takve frizure zahtijevalo je dosta vremena“ (Grgurovac i Lechner, 2007.). Slika 6 prikazuje djevojčice u narodnoj nošnji prilikom primanja svetog sakramenta prve pričesti u crkvi Uzvišenja Svetoga Križa u Oprisavcima.

Slika 6: Prva pričest u Oprisavcima 2009. godine

Izvor: autorsko djelo

4. 2. Muška narodna nošnja

Bila je karakteristična bijela platnena odjeća koju su činile gaće i rubina ili košulja domaćeg tkanja. I gaće i košulja su bili široki i dugi komadi odjeće. Posao tkanja su odrađivale žene koje su pritom pazile da košulja i gaće imaju isto tkanje i ukrase te da čine jednu cjelinu. Ukrasno mjesto na rubini bila su prsa (kod ženske odjeće leđa), a na gaćama porub na nogavici. Finija odjeća je bila *rišljana*²⁴, *naecana* i vezena svilom, a radna je bila jednostavnija i manje ukrašena. Razlikujemo i grupu rubina sa šupljim ukrasima koji se radio načinom izrade čipkastog ornamenta. Muška narodna nošnja nije izrađivana od svilenog tkanja poput najjače ženske nošnje, već je vrhunski stupanj dobivala nošnja izvezena nitima umjetne svile u boji. Svaka muška košulja imala je *grail*, preklopljeni ovratnik koji se kopčao

²⁴ Obilovala je heklanim motivima; ukrašena, nakićena

sprijeda. Manšete su zvali *kajicama*, a isto to ime kajica je nosila i pruga tkanja kojom su prsa bila prišivena na rubinu. Prsa su uglavnom bila razrezana na sredini, rijetko sa strane i kopčala su se *pućetima*, dugmićima. Rubina se nosila iznad gaća koje su se vezale svitnjakom uvučenim u porub na gornjem dijelu gaća. Predmeti koji su redovni dio muške narodne nošnje su i *frosluk*²⁵ i *tkanica*, na rukama nekada i *šticle*. Kupovali su se gotovi prsluci od svile ili sukna (s motivima klasja na leđima vezenih zlatnim koncem ako se radilo o prslucima za svečane prigode), a žene su muškarcima tkale tkanice. Glave su pokrivali kapama, kupovnim šeširima smeđe boje okruglog oblika. Na nogama su nosili vunene pletene čarape i opanke ili cipele.

²⁵ Prsluk; otkan uži pojas, materijal od grubo utkane vune, obično u raznim bojama (crvena, bijela, plava); Čarape i ukrasi za ruke koji su štrikani i vezeni sitnim perlicama u razne oblike i motive.

Zaključak

Kroz stoljeća običaji su se mijenjali, na njihov razvoj utjecali su i vanjski čimbenici, neki su zaboravljeni, neki su zapostavljeni, a oni koji su živi do danas ili ponovno oživljeni, uvelike se razlikuju iz stoljeća u stoljeće. U prvom poglavlju su prikazani najvažniji dijelovi čovjekova života koji se pojedincu događaju samo „jednom u životu“ i običaji koji su vezani uz te događaje. Sljedeći dio rada prikazuje običaje kroz godinu koji se ponavljaju svake godine no Slavonci im se iznova uvijek vesele. Zatim, dio rada u kojemu se spominju i gospodarski običaji kao neizostavni dio života stanovnika ruralnih krajeva Slavonije. Na kraju se u radu ukratko opisuje narodna nošnja posavske Slavonije. Kroz običaje i tradiciju slavonskih Šokaca može se primijetiti patrijarhalni ustroj društva u kojemu je muškarac gazda, muškarcu je sve dozvoljeno, s druge strane, žene moraju tržiti dopuštenje muškarca te imaju drugačija pravila ponašanja u društvu, a dio običaja i tradicija za žene je smatran neprimjerenim.

Kroz sve običaje navedene u radu najviše se ističu hrana i gozba koju su imali prilikom slavlja jer se bogatstvo očitovao baš u tome koliko hrane se posjeduje i nudi. Čak i ako tijekom godine živežnih namirnica nije bio u izobilju nastojali su se potruditi da za velika slavlja i blagdane imaju pun stol hrane („punu trpezu svega“). Također, to se činilo u vjeri da će svaki drugi dan biti tako obilan i bogat kao taj. Slična logika djeluje i kod darivanja djece – ako dobije darove pri rođenju cijeli će život imati obilja, ako su stolovi puni za blagdane, da će tako biti i cijela godina, ako su svatovi veseli i bogati, da će tako cijeli bračni vijek biti dobar i obilat. Zahvaljujući toplini naroda i ljubavi prema tradiciji, neki običaji se i dalje poštuju i prakticiraju, unatoč užurbanom načinu života.

Razumljivo je da se svijet konstantno razvija i čovjek pokušava ići u korak s vremenom pa tako zapostavi neke dijelove tradicije ili se ti dijelovi samo prilagode novom vremenu. Razne priče i zgone još uvijek se na druženjima prenose s generacije na generaciju, no i dalje se tradicionalni načini iskazuju kao uistinu najljepši načini za obilježavanje događaja jer tradicija daje poseban ton svečanosti važnim životnim i godišnjim običajima. Dokaz da je Slavoncima zaista stalo do pamćenja i vrednovanja vlastite tradicije u slavonskim gradovima postoje brojni muzeji i etno-sela posvećeni slavonskoj tradiciji poput Muzeja Slavonije u Osijeku, Zavičajnog muzej Stjepan Gruber u Županji, Muzeja Đakovštine

u Đakovu, Muzeja Bećaraca u Pleternici, Muzeja tambure u Slavonskom Brodu i brojnih drugih. Možda je to pravi put da se dijelovi tradicije barem donekle otrgnu zaboravu.

Literatura

1. Baboselac – Mišin, Mata, 2004. *Mastibrk, Kolombrk!*, Slavonski Brod Običajna baština sela Donja Bebrina u Bročkoj Posavine, vlastita naklada.
2. Braica, Silvio, 2004. *Godišnji običaji*, Split: Marjan tisak.
3. Gavazzi, Milovan, 1988. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb: Matica Hrvatska.
4. Gavazzi, Milovan, 1939. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb: Matica hrvatska.
5. Grgurovac, Martin i Lechner, Zdenka (ur.), *Šokadija i Šokci, sv. II.: Život i običaji: o hrvatskom grbu i identitetu, o pokladnim, uskršnjim, božićnim, svadbenim, pogrebnim i drugim običajima kroz godinu, o pučkim i dječjim igrama, o radovima u polju, blagu i živadi, o vinogradima, stanarima, ribolovu, o starim zanatima, Vinkovci: Privlačica, 2007.*
6. Grgurovac, Martin. 1987. „*Pučko stvaralaštvo Slavonije i Baranje*“, Vinkovci: Društvo književnika Vinkovci, Vol. 25, No. 1: 144-146.
7. Ilić Oriovčanin, Luka, 1846. *Narodni slavonski običaji*, Zagreb: tiskom Franje Suppana,
8. Lukić, Luka, 1995. *Varoš - narodni život i običaji*, Slavonski Brod: Matica hrvatska, Ogranak Slavonski Brod: Folklorni ansambl Broda.
9. Šalić, Tomo, 2017. *Govor i običaji Vrbice u Đakovštini*, Đakovo: Ogranak Matice Hrvatske u Đakovu.
10. Toldi, Zvonimir, 1977. *Nek se spominja i pamti*. Slavonski Brod: Folklorni ansambl Broda.
11. Vučevac, Franjo, 2020. *Sjećanja na ciganski sokak*, Vinkovci: Zebra.

Internet izvor:

običaji, narodni. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 2. 8. 2022.
<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44552>.

Sažetak

Ovaj završni rad prikazuje narodne običaje ljudi s prostora Brodsko-posavske županije. Zbog obilja dostupne literature o Slavoniji i Šokcima u ovom završnom radu izdvajaju se samo neki od običaja iz života Šokaca u Posavini. Prvi dio rada prikazuje životne običaje: što se radi u prilikama poroda, sklapanja braka i smrti. Sljedeći dio rada prikazuje neke važnije običaje kroz godinu koji se obilježavaju svake godine poput Božića, Uskrsa, poklada i kirvaja. Nakon toga, prikazani neki gospodarski običaji koji su imali bitnu gospodarsku i društvenu ulogu. Na posljetku, u radu se spominje muška i ženska tradicionalna odjeća koja se nekada uobičavala nositi, a danas se nosi samo pri posebnim prigodama. Svrha ovoga rada je približiti običaje, promovirati njihovu vrijednost i očuvati od zaborava.

Ključne riječi: tradicija, Slavonija, Šokci, običaji, narodna nošnja

Summary

This final paper shows folk customs from the aerea of Brod-Posavina County. The literature about Slavonia and Šokci is so abundant that it is not possible to mention all of it. That is why this final paper is showing only some of the important customs of the people in that area. The first part of the paper shows life customs such as birth, getting married, and death and what to do and how to act in those situations. The next part shows some of the important yearly customs such as Christmas, Easter, kirvaj and carnival. After that, the paper talks about some work customs that also had social role and finally, the paper mentions the folk custom wear. The purpose of this final paper is to save the tradition from neglecting and to promote it.

Key words: tradition, Slavonia, Šokci, customs, traditional wear